

Z. Matějček:

Rodiče a děti

Avicenum, 1986, 335 str.

Z. Matějček, známý autor odborných publikací z oblasti dětské psychologie, píše knihy, v nichž popularizuje poznatky z obecné a klinické psychologie. Všechny své zkušenosti z mnohaleté praxe v dětské psychologické poradenské službě, podpořené soustavným výzkumem, shrnuje v této knížce. Kniha je určena především mladým rodičům, ale i prarodičům, vychovatelům, pedagogům a všem, kteří chtějí prostřednictvím dětského světa porozumět životu vůbec. Autor píše svěžím stylem, neteoretizuje ani nementoruje. Citlivě nabízí řešení nejrůznějších situací a laskavost svého vztahu k dětem nikdy nezaměňuje za sentimentalitu. Z výchovy nedělá vysokou vědu, ale chápe ji jako tvořivé dílo, což je vlastně umění. Umění správně rozvíjet všechny vědomosti, ukryté v malém tvorečku. Zorným úhlem práce jsou rodiče a děti.

V osmi hlavních částech je dohromady asi stovka kapitol.

V první části „Rodina“ odpovídá autor podle posledních psychologických poznatků na různé otázky. Zabývá se otázkou, proč lidé chtějí či nechťejí dítě, zabývá se otázkou lidských potřeb. Jsou popsány a statisticky vyhodnoceny přání a postoje rodičů k vlastnímu rodičovství a žádoucímu pohlaví dítěte. Čtenář je seznámen se šesti formami náhradní péče o opuštěné dítě. Dále zde jsou podrobně popsány tzv. drobné úchytky v mentálním vývoji dětí z neúplných či formálně udržovaných rodin. Autor podrobně a srozumitelně vysvětluje pojem psychická deprivace, píše podrobně o adopci, o společenských rolích, charakterizuje psychologií jedináčka. Velmi zajímavé jsou kapitoly výchovných otázek, které vyplývají z problematiky svobodné nebo

osamělé matky či otce. V knize jsou uvedeny nejnovější sociologické průzkumy funkce otce v rodině.

Ve druhé části „Kojenci a batolata“ se autor podrobně a velmi poutavě zabývá zejména psychologií každého měsíce věku těchto dvou období. Nabízí ale také řešení různých závažných zkoušek nové etapy manželství, jsou zde poznámky o jeslích, o vývoji řeči, resp. o celé fyziologii kojenců a batolat.

Ve třetí části „Kouzelný svět dětství“ pomáhá autor řešit různé nectnosti dětí i rodičů, např. „O dětském lhaní“, „Neslušná slova“, „Nestrašte je, babičko“, „Příručka dobrého chování pro rodiče“.

Čtvrtá kapitola se nazývá „Malá galerie“ a jsou v ní psychologické ukázky dětí: „O dětech nadaných“, „Fracek“, „Buchta“, „Citlivka“, „Louda“ atd. Autor předkládá návod na rozvoj možností vývoje dítěte. Popisuje psychologii dětské společnosti a psychologický význam hry.

V páté části „O výchově a vychovatelích“ autor zdůrazňuje individualitu dítěte. Pojednává o psychologickém významu domova, citové výchovy a umění trestat, o opičí lásce atd. Příjem potravy pojímá jako psychologickou otázku. K zamyšlení je článek o neporozumění si o dětech mezi učiteli a rodiči. Poznatky vyplývají z dotazníku, kde každá strana má jiný pohled na motorický neklid, na formy trestání, na oblíbenost. Nálepku „nenormality“ mají častěji chlapci.

V šesté části „Škola“ jsou rodiče srozumitelně informováni o psychologii dítěte školního věku, o podstatě učení, o pozornosti. Velmi přínosný je článek o lehkých mozkových dysfunkcích.

V předposlední části „Za ztížených podmínek“ jsou citlivě popsány různé vážné situace a jejich řešení (O pocitu méněcennosti a jiných věcech, Postižené dítě v rodině, Opravdové tragédie).

V poslední části „Ach, ta mládež“ uvádí autor kromě svých zkušeností i zkušenosti švýcarského psychologa Jeana Piageta. Aktuální články jsou „O pubertě“, „Krise rodičovské autority“, „Slovo k dospívajícím dětem — o rozvodu“.

Každá kapitola je doplněna dětskými kresbami a jejich psychologickým rozbořením.

Na závěr lze říci, že autor odmítá výchovnou živelnost, která nemusí být v dnešním složitém světě vždy úspěšná. Nejdůležitější je rodina, na rodinu se dívá jako na úzké, nejbližší společenství, které jediné může dát dítěti pocit jistoty, o niž se opírá celý svůj další život.

Poučení v této publikaci najdou všichni pedagogové.

Čeladníková

Matoušek, O.:

„Kontexty neuróz“

Avicenum, Praha 1986

Během posledních 30 let se patrně neobjevila práce, která by koncipovala neurózy novým způsobem. Znalost neuróz a chápání jejich mechanismů v souvislosti s osobnostními rysy a situačními vlivy představuje významný faktor v prevenci neuróz, která je velmi důležitá jak ze zdravotnického, tak ze společenského hlediska. Dr. O. Matoušek se ujal úkolu shrnout nové poznatky. Matouškův přístup je věcný, srozumitelný a zajímavý. Při zkoumání i léčení neuróz klade zvýšený důraz na stránku poznávací a emoční. Prvním cílem této práce je podat přehled o pracích, které prohlubují, radikalizují nebo kombinují koncepce starší. Druhým cílem knihy je pojmová a někdy i metodická kritika současného bádání o neurózách. Třetím cílem je navázat na odbornou literaturu a vyvodit z nových poznatků o neurózách závěry pro psychoterapeutickou praxi. Každý, kdo s neurotickými lidmi pracuje, může být považován za psychoterapeuta v širokém slova smyslu, i když si sám nárok na toto označení nedělá. Proto tuto knihu doporučuji i speciálním pedagogům.

Dílo má 9 hlavních kapitol, 198 stran.

1. Pojem neuróza
2. Konstituce
3. Sociální učení
4. Individuální vývoj
5. Aktuální situace
6. Kulturní a společenské vlivy
7. Osobnost dospělého pacienta
8. Pacientova rodina
9. Práce

V 1. kapitole je objasněn pojem neuróza s klasifikací neurotických syndromů a klasifikací průběhu neuróz. Prakticky neexistuje žádný neurotický syndrom, který by mohl být diagnostikován s pevným přesvědčením, že diagnóza obstojí v prověrce času. Matoušek věnuje této problematice podkapitoly o vzájemném ohraničení neurotických syndromů a neurotických poruch vůči jiným nemocem.

Pod názvem 2. kapitoly jsou shrnuty faktory, které mají biologickou povahu a disponují ke vzniku neurotických obtíží nebo jejich udržování. Počítáme k nim vlivy dědičné a somatické (zvláště ty, které jsou určovány pohlavím).

Existuje prokazatelný vztah mezi zkušenostmi, které člověk během života získal a neurotickou poruchou vzniklou v dospělosti? Většina badatelů sdílí přesvědčení, že dítě potřebuje pro svůj zdravý psychický vývoj láskyplnou péči několika málo osob a předpověditelné, stabilní prostředí jak ve smyslu sociálním, tak materiálním. Tento předpoklad lze prohlásit za pouhou fikci, ale je to předpoklad klíčového významu. Tyto a další otázky jsou rozvedeny ve 3. kapitole.

Zdálo by se, že vztah mezi neurotickými obtížemi v dětství a dospělosti je jednoznačný. Kdo je měl v dětství, bude je pravděpodobně mít i v dospělosti. Kdo jimi trpí v dospělosti, měl je také asi pravděpodobně v dětství. Výzkumníci docházejí k jiným závěrům. Neurotickým obtížím v dětství a jejich vztahu k neurotickým obtížím v dospělosti a prognózám neuróz vzniklých v dospělosti je věnována 4. kapitola.

Zkoumání vlivu aktuálních událostí na duševní a tělesné zdraví člověka se stalo v posledních 20 letech téměř